

HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 23/1998 vp

Hallituksen esitys pelastustoimilaiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä kesäkuuta 1998 lähettänyt hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen pelastustoimilaiksi (HE 76/1998 vp).

Toivomusaloitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä seuraavan aloitteen:

— Toivomusaloite TA 63/1997 vp (Aittoniemi /kesk.) väestönsuojia koskevan tiedon lisäämisestä, joka on lähetetty valiokuntaan 13 päivänä maaliskuuta 1997.

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 31/1998 vp), joka on tämän mietinnön liitteenä.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- pelastusylijohtaja Pentti Partanen, hallitusneuvos Esko Koskinen, hallitusneuvos Aulikki Mentula, lainsäädäntöneuvos Tarja Oksanen, rajavartiolaitoksen esikunnan osastopäällikkö Juhani Uusitalo ja ylikomisario Hannu Hannula, sisäasiainministeriö
- erityisasiantuntija Eija Siitari-Vanne, oikeusministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Seppo Paasonen, puolustusministeriö
- hallitussihteeri Jari Perko, liikenneministeriö

- ympäristöneuvos Olli Pakkala, ympäristöministeriö
- ylitarkastaja Lauri Vuorivirta, tietosuojavaltuutetun toimisto
- everstiluutnantti Aulis Minkkinen, pääesikunta
- hallinnollinen sihteeri Matti Piispanen, puolustusneuvoston sihteeristö
- lakimies Tapio Aaltonen, Väestörekisterikeskus
- johtaja Ulla Lähteenmäki, Mittatekniikan keskus
- toimialajohtaja Veli-Pekka Nurmi, Turvatekniikan keskus
- tutkimuspäällikkö Tuomas Huuho, Kilpailuvirasto
- johtaja Pirkko Varpasuo, Kuluttajavirasto
- lääninvalmiusjohtaja Markku Haranne, Etelä-Suomen lääninhallitus
- rehtori Lauri Pajulahti, Pelastusopisto
- johtava lakimies Antero Oksanen, Suomen Kuntaliitto
- neuvottelupäällikkö Pentti Hakola, Kunnallinen työmarkkinalaitos
- tekninen päällikkö Jarmo Sirola, Helsingin kaupungin pelastuslaitos
- palopäällikkö Yrjö Sarkasuo, Kuusankosken palolaitos
- palopäällikkö Hannu Koivuviita, Rauman kaupungin pelastuslaitos
- palopäällikkö Ole Wik, Pedersören palolaitos
- palopäällikkö Veli Kalliskota, Savukosken kunta
- toimistopäällikkö Kalevi Tiihonen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto ry

- lainopillinen asiamies Juha Ahvenniemi, Suomen Yrittäjät ry
- neuvottelupäällikkö, hallituksen varajäsen Teuvo Vainikainen, Kuntien Teknisten Liitto ry edustaen Kuntien Teknillisten Keskusliitto ry:tä
- toimitusjohtaja Heikki Paajanen, Suomen pelastusalan keskusjärjestö SPEK ry
- puheenjohtaja Silvio Hjelt, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK ry:n VPK-työryhmä
- lakimies Hannu Ijäs, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto ry
- toimitsija Aarre Nord, Kunta-alan ammattiliitto KTV ry
- palopäällikkö Veikko Kauppinen, Suomen Palopäällystöliitto ry
- toiminnanjohtaja Heikki Saksa, Suomen Palomiesliitto SPAL ry
- SPR:n Helsingin ja Uudenmaan piirin puheenjohtaja Pekka Myllyniemi, Suomen Punainen Risti
- toimitusjohtaja Juhani Jyrkiäinen ja varapuheenjohtaja Isto Rantanen, Nuohousalan Keskusliitto ry
- lakimies Saara Paronen, Suomen Kiinteistöliitto ry
- toiminnanjohtaja Juhani Nenonen, Suomen Omakotiliitto ry
- johtaja Petri Aaltonen ja yhteyspäällikkö Kari Wirman, Finnet-liitto ry
- kehityspäällikkö Martin Andersson, Sonera Oy
- professori Olli Mäenpää
- professori Kaarlo Tuori.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö, Valtiokonttori, Metsähallitus, Tielaitos, Merenkululaitos, Onnettomuustutkintakeskus, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Suomen Ympäristökeskus, VTT-rakennustekniikka, Pohjois-Karjalan hätäkeskus, Mustasaaren kunta, Valtion ja erityispalveluiden ammattiliitto VAL ry, Vakuutusyhdistysten Keskusliitto ry, Rakennusteollisuuden Keskusliitto ry, Suomen Meripelastusseura, Vakuutusalan tekniset tarkastajat ry, Helsingin Väestönsuojeluyhdistys ry, Kemianteollisuus ry, Turva-alan yrittäjät ry, Sammutinhuoltoliikkeiden liitto ry ja Teollisuuden Voima Oy ovat antaneet kirjalliset lausunnot.

HALLITUKSEN ESITYS JA TOIVOMUSALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi pelastustoimilaki, joka korvaisi palo- ja pelastustoimesta annetun lain ja väestönsuojelulain. Lain soveltamisala vastaisi pääasialliselta sisällöltään mainittujen lakien soveltamisalaa. Nykyisen palo- ja pelastustoimen, pelastuspalvelun ja väestönsuojelun muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan ehdotuksessa pelastustoimeksi.

Palo- ja pelastustoimesta annetun lain ja väestönsuojelulain yhdistämisellä vakiinnutettaisiin lainsäädännöllisesti se kehitys, jonka seurauksena paloviranomaiset toimivat lähes kaikissa kunnissa myös väestönsuojeluviranomaisina. Myös valtionhallinnossa molemmat tehtäväkokonaisuudet kuuluvat samoille organisaatiolle lääninhallituksissa ja sisäasiainministeriössä. Käytännön tasolla yhdistäminen merkitsisi muun muas-

sa erillisistä suunnittelu- ja rahoitusjärjestelmistä luopumista.

Pelastustoimilaki sisältää useita muutoksia nykyiseen järjestelmään. Kunnan hallintoa koskevia säännöksiä on vähennetty. Vastuu pelastustoimen hoitamisesta perustuu ehdotuksen mukaan pääosin nykyiseen järjestelmään. Pelastustoimilain mukaan kunnan tehtävänä olisi selvittää ja arvioida sen alueella olevat uhat ja määritellä niiden perusteella pelastustoimen palvelutaso. Palvelutason tulisi ehdotuksen mukaan vastata alueella esiintyviä onnettomuusuhkia. Lääninhallituksen tulisi, kuten nykyäänkin, valvoa kunnan pelastustoimen palvelutasoa. Ennaltaehkäisy laajenisi koskemaan tulipalojen lisäksi muita onnettomuuksia siltä osin kuin sitä ei ole säädetty muiden viranomaisten tehtäväksi.

Esitys sisältää myös säännökset, jotka ovat tarpeen vaarallisista aineista aiheutuvien suur-onnettomuusvaarojen torjunnasta annetun neuvoston direktiivin sisällyttämiseksi kansalliseen lainsäädäntöön.

Pelastusviranomaisten tiedonsaantioikeudesta ja henkilörekistereistä ehdotetaan säädettäväksi kattavasti pelastushallinnon tarpeita vastaten ja tietosuojavaatimukset huomioon ottaen.

Ehdotuksen mukainen rahoitusjärjestelmä perustuu pääosin voimassa olevaan järjestelmään. Valtio korvaisi kunnalle sen taloudelliseen kantokykyyn nähden poikkeuksellisen suuret sammutus- ja pelastustoiminnan kustannukset. Korvausjärjestelmä olisi kuitenkin nykyistä tasapuolisempi ja kattavampi. Valtion metsämailla sattuneen tulipalon sammutuskustannusten osalta ehdotetaan luovuttavaksi nykyisestä valtion korvausvastuusta. Näihin kustannuksiin kunnilla olisi mahdollisuus saada korvaus ehdotetun yleisen korvausjärjestelmän mukaisin perustein.

Nuohouksen hoitamiseen ehdotetaan sisällytettäväksi nykyistä useampia järjestämisvaihtoehtoja. Muutoksenhakusäännöstöä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa palotarkastusten osalta. Pakkokeinoja ja rangaistuksia koskevat säännökset ehdotetaan yksilöitäviksi voimassa olevan säädöskäytännön mukaisesti.

Laki on tarkoitettu esityksen mukaan tulemaan voimaan vuoden 1999 alusta. Jos laki edellyttää perustuslainsäätämisyjärjestystä, laki on tarkoitettu esityksen mukaan tulemaan voimaan vuoden 2000 alusta.

Toivomusaloite

Toivomusaloitteessa TA 63/1997 vp esitetään eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin, jotta kaupungeissa ja taajamissa, joissa on yhteisiä väestönsuojia, jaettaisiin asuntoihin selkeät ohjeet kriisitilanteen toiminnasta velvoituksin, että ohjeet olisivat huoneistoissa aina nähtävillä ja olisi tarkka tieto siitä, missä laatikossa niitä säilytetään.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä jäljempänä esitetyin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Palo- ja pelastustoimen sekä väestönsuojelun lainsäädäntö on peräisin 1960- ja 1970-luvulta. Sittemmin lainsäädäntöä on uudistettu osittais-uudistuksin aina 1990-luvun alkuun saakka, jolloin on tullut voimaan laajempi väestönsuojelulain uudistus. Tämän jälkeen on ryhdytty valmistelemaan palo- ja pelastustoimen lainsäädännön kokonaisuudistusta.

Valiokunta toteaa, että muun ohella perusuikeusuudistus aiheuttaa välttämättömiä tarpeita

uudistaa sekä palo- ja pelastustoimen että väestönsuojelun lainsäädäntöä.

Valiokunta pitää perusteltuna, että palo- ja pelastustoimesta annettu laki (559/1975) ja väestönsuojelulaki (438/1958) yhdistetään siten, että yhdistämisen myötä muodostuu pelastustoimen toimiala. Pelastustoimeen sisältyvät tehtäväkokonaisuudet ovat tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisy, pelastustoiminta ja väestönsuojelu. Lakien yhdistämisen myötä saadaan palo- ja pelastustoimen sekä väestönsuojelun tosiasiallisesti tapahtunut yhdistäminen myös lainsäädännössä vahvistetuksi.

Valiokunta korostaa uudistuksen merkitystä

Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on edistää ihmisten, omaisuuden ja ympäristön turvallisuutta onnettomuuksien ja poikkeusolojen varalta. Ehdotetussa laissa säädetään yhteiskunnan eri tahoille tehtäviä, joiden avulla voidaan eh-

käistä tulipalojen syttymistä ja vahinkojen laajenemista onnettomuuden sattuessa. Uudistuksen tärkeänä tavoitteena on myös tehostaa pelastustoimen järjestelmää siten, että onnettomuuden sattuessa pelastusorganisaatiot kykenevät tehokkaasti antamaan apua kattavasti koko valtakunnan alueella ja sodan aikana suojaamaan väestöä ja omaisuutta.

Eri tahojen vastuu pelastustoimen tehtävien hoitamisesta perustuu ehdotuksen mukaan pääosin nykyiseen järjestelmään. Toiminta onnettomuustilanteissa vaatii useimmiten useiden viranomaisten yhteistoimintaa. Käytännössä kunkin viranomaisen tulee huolehtia niistä tehtävistä, jotka sille muutenkin kuuluvat tai jotka soveltuvat sen toimialaan. On välttämätöntä, että johtamisjärjestelmät, pelastustoimintaan osallistuvien eri tahojen tehtävät ja toimivaltasuhteet ovat myös käytännön tilanteissa selkeät, jotta yhteistoiminta ja johtaminen onnistuvat laajoisakin pelastustehtävissä.

Pelastustoimen toimintavalmiutta parannetaan uudistuksessa asettamalla kunnan velvollisuudeksi selvittää ja arvioida alueellaan olevat uhat ja määritellä niiden perusteella palvelutaso. Valiokunta painottaa, että palvelutason tulee olla oikeassa suhteessa uhkiin. Valiokunta pitää tärkeänä, että palvelutasoa koskeva päätös tehdään kunnanvaltuustossa, jotta sille saadaan riittävä painoarvo ja julkisuus. Lääninhallitukselle on perusteltua pelastustoimen tehtävät huomioon ottaen antaa oikeus tarvittaessa uhkasakoin saattaa palvelut hyväksyttävälle tasolle.

Myös tulevaisuudessa on kunnan päätettävissä, järjestääkö se pelastustoimen palvelut yksinään vai yhteistoiminnassa yhden tai useamman kunnan kanssa. Tarkoituksenmukaisella yhteistoiminnalla palvelutasoa voidaan parantaa ja voimavaroja käyttää tehokkaammin ja taloudellisemmin. Hallituksen esityksessä lausutuun tavoin hallintovaliokunta katsoo, että pelastustoimen kannalta olisi edullista, että kunnat sopimusteitse, eri kuntien olosuhteet huomioon ottaen, muodostaisivat yhteistoimintajärjestelyjä, jotka ulottuisivat muuhunkin kuin varsinaiseen pelastustoimintaan. Kysymyksen tulisivat

muun muassa kaluston hankinta ja huolto, palotarkastukset, henkilöstön koulutus ja valistus.

Valiokunta pitää tärkeänä viranomaisten velvollisuutta huolehtia pelastustointa koskevasta valistuksesta ja neuvonnasta. Tähän liittyen valiokunta pitää tarpeellisena, että kunnat huolehtivat siitä, että asukkailla ovat käytettävissään riittävät toimintaohjeet onnettomuuksien ja poikkeusolojen väestönsuojelun varalta. Samalla valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että peruskouluissa annetaan pelastustoimeen liittyvää opetusta yhteistyössä pelastusviranomaisten kanssa.

Uudistuksen myötä tulee jokaisen vaikutuspiirissään, siten kuin lakiehdotuksesta tarkemmin ilmenee, huolehtia rakennusten, rakennelmien ja niiden ympäristön turvallisuudesta. Valiokunta pitää tärkeänä, että ihmisten omia valmiuksia ehkäistä tulipaloja ja toimia oikein palon syttyä pyritään nykyiseen verrattuna lisäämään. Esitykseen sisältyy huolehtimisvelvoitteita rakennusten omistajille ja velvollisuuksia onnettomuuksiin varautumiseen. Tulipalossa kuolleiden määrää pyritään vähentämään vaatimalla jokainen asunto sekä majoitus- ja hoitolaitostila varustettavaksi palovaroittimilla.

Poikkeusolojen organisaatioiden tulee olla etukäteen tarkoin suunniteltuja ja yhteensopivia, jotta niihin voidaan varata tarvittava henkilöstö ja jotta niiden toiminta voidaan tarvittaessa käynnistää viipymättä. Tämän vuoksi on tarpeen säilyttää nykyisenkaltaiset suhteellisen laajat hallintoviranomaisten norminantovaltuudet ja valvontamahdollisuudet.

Säätämisyjärjestys

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä, jos valiokunnan 39 ja 53 §:stä sekä 56 §:n 1 momentista samoin kuin 65 ja 88 §:stä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Hallintovaliokunta on voinut ottaa huomioon perustuslakivaliokunnan tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset lukuun ottamatta lakiehdotuksen 65 §:ää. Hallintovaliokunta pitää

lakiehdotuksen yksityiskohtaisiin perusteluihin viitaten välttämättömänä, että 65 § säädetään hallituksen esityksen mukaisessa muodossa. Tämän johdosta hallintovaliokunta ehdottaa, että lakiehdotus käsitellään valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla. Lisäksi valiokunta ehdottaa, että lakiehdotus käsitellään valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla kiireellisenä.

Toivomusaloite

Toivomusaloitteessa TA 63/1997 vp ehdotetaan, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin, jotta kaupungeissa ja taajamissa, joissa on yhteisiä väestönsuojia, jaettaisiin asuntoihin selkeät ohjeet kriisitilanteen toiminnasta velvoituksiin, että ohjeet olisivat huoneistossa aina nähtävillä tai olisi tarkka tieto siitä, missä laatikossa niitä säilytetään.

Valiokunta toteaa, että ehdotetun pelastustoimilain 4 §:n 6 kohdan mukaan kunta huolehtii pelastustointa, joka käsittää myös väestönsuojelun, koskevasta valistuksesta ja neuvonnasta. Tältä osin valiokunta viittaa lisäksi edellä yleisperusteluissa lausuttuun.

Koska aloitteeseen liittyvä ja sinänsä perusteltu ehdotus voidaan kuntien toimenpitein toteuttaa, valiokunta ehdottaa toivomusaloitteen hylkäämistä.

Seuranta

Säädetävä uusi pelastustoimilaki on merkittävä uudistus, jonka täytäntöönpanoa ja toimivuutta on tarpeen seurata. Valiokunta ehdottaakin seurantaan koskevan lausuman hyväksymistä.

Eräät kirjoitusvirheet

Valiokunta toteaa, että ruotsinkielisessä lakiehdotuksessa on 8 §:n alussa ja 9 §:n 3 momentin alussa sama kirjoitusvirhe "inneharen byggnaden". Oikea muoto kummassakin tapauksessa on "inneharen byggnad".

Lisäksi lakiehdotuksen 35 §:n 1 momentti "Brandsyn får förrättas av kommunens räddningsmyndighet" on kirjoitettu virheellisesti kursiivilla ja otsikon muotoon. Kursiivi on tar-

peen poistaa ja laittaa momentti oikealle kohdalle.

Valiokunta on varmuuden vuoksi nostanut esiin edellä mainitut, ruotsinkielisessä tekstissä havaitut virheet, vaikka ne olisivat todennäköisesti muutoinkin lakitekstin tarkastuksen yhteydessä tulleet kirjoitusvirheinä korjatuiksi.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 §. Lain soveltamisala. Valiokunta toteaa, että lakiehdotus koskisi myös alusten rakenteita ja varusteita, mikä johtaisi päällekkäisyyteen merilain (674/1994) 1 luvun 8 §:n kanssa. Valiokunta ehdottaa pelastustoimilain säätämistä 1 §:n 3 momentissa toissijaiseksi merilakiin nähden.

2 §. Pelastusviranomaiset. Valiokunta pitää asianmukaisena, että kansalaiset voivat tunnistaa tehtävää suorittavan pelastusviranomaisen virkapuvun perusteella viranomaiseksi. Lisäksi pelastusviranomaiselta on tarpeen edellyttää myös virka-asemaa osoittavaa henkilökorttia. Valiokunta ehdottaa 2 §:n 3 momenttiin lisättäväksi, että asetuksella säädetään pelastusviranomaisten virkapuvusta ja virka-aseman tunnistetaksi tarkoitetusta henkilökortista.

5 §. Pelastustoimen järjestäminen kunnassa. Ottaen huomioon ehdotetun pelastustoimilain mukaiset kunnan pelastustoimen tehtävät ja tehtävien hoitamiselle asetettavat vaatimukset valiokunta katsoo, että kunnan pelastusviranomaisiin kuuluvan palopäällikön on oltava päätoiminen. Erityisesti on tarpeen turvata tehtäviin sitoutumisen ohella riittävä pelastustoimen asiantuntemus suunnittelussa, palotarkastusten toteuttamisessa ja muussa onnettomuuksien ehkäisyyn liittyvässä toiminnassa sekä pelastustoiminnan johtamisessa. Palopäällikkö voisi kuitenkin olla myös useamman kunnan yhteinen viranhaltija. Valiokunta ehdottaa edellä tässä kapaleessa lausutun perusteella lakiehdotuksen 5 §:n 1 ja 3 momentin muuttamista. Palopäälliköille on luonnollisesti säädettävä asetuksella tehtävien edellyttämien vaatimusten mukaiset kelpoisuusvaatimukset.

6 §. *Muiden viranomaisten tehtävät.* Valiokunta toteaa, että lakiehdotuksessa viranomaisten yksilöimättömyys on viety varsin pitkälle, mikä saattaa vaarantaa jopa kansalaisten oikeusturvaa. Kansalaiset eivät pysty säädöstekstin perusteella päättämään toimivaltaisista viranomaisista, joiden puoleen heidän olisi asioissaan käännettävä, taikka joiden päätöksiin, toimenpiteisiin tai laiminlyönteihin pitäisi epäkohtien ilmetessä reagoida. Myös viranomaisten saattaa olla vaikea hahmottaa hallinnon toimivaltasuhteita. Edellä lausuttu ilmenee muun muassa lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentista, joka koskee muiden kuin varsinaisten pelastusviranomaisten velvollisuutta osallistua pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun.

Edellä todettu ongelma johtuu osaltaan siitä, että ministeriöiden nimiä ei enää lakitekstissä viitattaessa ole käytetty, koska ministeriöiden toimialoista ei nykyisin säädetä lailla. Valiokunta pitää tilannetta epätydyttävänä.

Pelastustoimilain 6 §:ssä tarkoitetaan kaikkia luettelossa mainittujen toimialojen keskushallinnon, aluehallinnon ja paikallishallinnon valtion viranomaisia sekä kuntien viranomaisia. Valiokunta katsoo, että kansalaisten oikeusturvan ja viranomaisten välisten toimivaltasuhteiden hahmottamiseksi on tarpeen valmistella erikseen lakiehdotus, jossa yksilöidään 6 §:n 1 momentissa tarkoitettut viranomaiset. Lakiehdotuksen laatiminen on paikallaan siitakin huolimatta, että tästä luettelosta saattaa tulla pitkä.

Lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin nojalla momentissa mainitut viranomaiset hoitavat pelastustoimeen osallistuessaan niiden omaa toimialaa koskevilla säädöksillä annettua tehtävää. Jottei synny sellaista väärinkäsitystä, että pelastustoimilailla yhteistoimintaviranomaisille säädettäisiin jokin uusi tehtävä, valiokunta ehdottaa 1 momentin sanonnan selkeyttämistä viittamalla kunkin viranomaisen osalta toimialakohtaiseen sääntelyyn. Samalla valiokunta toteaa, että varsinaisesta virka-avusta ehdotetaan hallituksen esityksessä säädettäväksi 6 §:n 2 momentissa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että puolustusvoimia ei hallituksen esityksessä ehdo-

teta 6 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi viranomaiseksi, joka pelastusviranomaisten ohella olisi velvollinen osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun, vaikka puolustusvoimien virka-apu pelastustoimelle on lakiehdotuksen perustelujenkin mukaan ollut merkittävää. Valiokunta pitää asiaa outona huomioon ottaen puolustusvoimien henkilöstö, kalusto ja erikoisosaaminen. Mainittakoon, että nykyisellä ja tulevalla helikopterikalustolla on luonnollisesti tarkeää käyttöä pelastustehtävissä.

Saadun selvityksen perusteella puolustusvoimien jättäminen pois 6 §:n 1 momentin viranomaisluettelosta on ilmeisesti johtunut siitä, että puolustusvoimissa on oltu huolissaan pelastustehtävien puolustusvoimille mahdollisesti aiheuttamista lisäkustannuksista. Valiokunta katsoo kuitenkin pelastustehtävään liittyvän yhteiskunnan intressin puoltavan toisenlaista ratkaisua. Valtion intressissä on samalla se, etteivät jonkin hallinnonalan päätehtävien edellyttämät toiminnot vaarannu pelastustoimeen osallistumisen johdosta. Nykyinen talousarviomenettely mahdollistaa esimerkiksi ennakkoimattomien ja suurten kustannusten huomioon ottamisen lisätalousarviossa.

Valiokunta ehdottaakin 6 §:n 1 momentin muuttamista siten, että puolustusvoimat lisätään 1 momentissa tarkoitettuun viranomaisluetteloon.

Koska valiokunta ehdottaa puolustusvoimille säädettäväksi nimenomaisen osallistumisvastuun pelastustoimintaan, on puolustusvoimille kuuluvat tehtävät lueteltava pelastustoimilaissa, koska laki puolustusvoimista (402/1974) on tältä osin puutteellinen. Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi, että 6 §:ään lisätään uusi 2 momentti, jonka mukaan puolustusvoimat ovat velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan antamalla käytettäväksi pelastustoiminnassa tarvittavaa kalustoa, henkilövoimavaroja ja erityisasiantuntijapalveluja, jos se onnettomuuden laajuus tai erityisluonne huomioon ottaen on tarpeen. Pelastustoimintaan osallistuminen ei saa vaarantaa puolustusvoimien maanpuolustustehtävien suorittamista.

Henkilövoimavaroilla tarkoitetaan myös asevelvollisia.

Koska ensisijainen paikka tällaisten velvoitteiden säätämiselle on laki puolustusvoimista, valiokunta katsoo, että eri yhteydessä on asianmukaista siirtää sääntely sanottuun lainsäädäntöön.

Kuten edellä lausutusta ilmenee, valiokunta on lähtenyt siitä, että puolustusvoimat osallistuvat pelastustehtäviin voimavarojensa puitteissa. Sanottu koskee luonnollisesti muitakin viranomaisia.

Valiokunta toteaa, että metsäviranomaisten osallistuminen pelastustoimintaan on 6 §:n 1 momentin perusteella ainakin osittain epäselvää, koska Metsähallitus on muuttunut liikelaitokseksi. Metsähallituksella ja alueellisilla metsäkeskuksilla on kuitenkin julkisia tehtäviä ja sanonnalla "maa- ja metsätaloudesta vastaavat viranomaiset ja laitokset" on hallituksen esityksessä tarkoitettu saadun selvityksen mukaan myös näitä tahoja. Lakiehdotuksen 6 §:n selkeyttämiseksi valiokunta ehdottaa 1 momenttiin vielä lisättäväksi sanan "liikelaitos", jotta säännös kiistatta koskee myös Metsähallitusta.

Metsähallituksen osalta voimassa olevissa säännöksissä ei pelastustoimintaan osallistumista ole säädetty Metsähallituksen tehtäviin kuuluvaksi. Metsähallituksesta annetun lain (1169/1993) 2 §:n 3 momentin mukaan metsähallitus hoitaa kuitenkin momentissa lueteltujen tehtävien lisäksi muutkin sille säädetyt ja määrätty viranomaistehtävät.

Valiokunta ehdottaa, että pelastustoimilaissa säädetään Metsähallituksen velvollisuudesta osallistua pelastustoimintaan siten, että Metsähallituksen tehtävänä on antaa pelastusviranomaisille asiantuntija-apua metsäpalojen torjunnassa ja varautua omatoimisesti hallinnassaan olevalla valtion maalla tapahtuvien metsäpalojen ehkäisyyn ja torjuntaan yhteistyössä pelastusviranomaisten kanssa. Kyseessä olisi Metsähallituksesta annetun lain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettu muu viranomaistehtävä. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että 6 §:ään lisätään uusi 3 momentti.

Metsähallituksella on erityistä asiantuntemusta metsäpalojen sammuttamisesta. Tämä metsäasiantuntemus saattaa usein olla parempi kuin paikallisen pelastusviranomaisen. Valiokunnan mielestä on tärkeää, että sanottu asiantuntemus on edelleen käytettävissä metsäpalojen torjunnassa. Koska valtio omistaa laajoja metsäalueita, on perusteltua, että se varautuu myös omatoimisesti tämän tärkeän kansallisomaisuuksien suojeluun.

Valiokunnan 6 §:ään lisättäväksi ehdottamien uuden 2 ja 3 momentin johdosta hallituksen esityksen 2 ja 3 momentti siirtyvät lakiehdotuksen 4 ja 5 momentiksi.

Edellä lausuttua täydentäen valiokunta toteaa, että lakiehdotuksen 49 § asettaa omistajalle tai haltijalle velvollisuuden tulipalon jälkivartiointiin ja raivaukseen.

7 §. Vapaaehtoistoiminta. Valiokunta ehdottaa 7 §:ään tarkennusta, josta selkeästi ilmenee, että pelastustoimen tehtävissä voidaan käyttää apuna vapaaehtoisia henkilöitä ja organisaatioita.

Julkisen vallan käyttöä koskeva rajoitus vapaaehtoistoiminnassa sisältyy 35 §:ään ja 46 §:ään. Lakiehdotuksen 35 §:n mukaan vain kunnan pelastusviranomaisen saa suorittaa palotarkastuksen ja 46 §:n mukaan pelastustoimintaa johtaa pelastusviranomaisen tai muu kunnalliseen palokuntaan kuuluva henkilö siihen saakka, kunnes pelastusviranomaisen ottaa toiminnan johtaakseen. Valiokunta pitää julkisen vallan käyttämistä koskevan rajoituksen lisäämistä vapaaehtoistoimintaa koskevaan 7 §:ään tarpeellisenä, vaikka rajauksesta säädetään uuden hallitusmuodon 24 §:ssä, joka koskee myös pelastustoimintaa.

9 §. Suunnitteluvélvoite. Valiokunta ehdottaa suunnitteluvélvoitetta koskevan 9 §:n 1 momentin täsmentämistä siten, että muilla viranomaisilla tarkoitetaan 6 §:ssä tarkoitettuja yhteistoiminta- ja virka-apuviranomaisia.

Valiokunta toteaa, että laissa säädetään velvollisuus suunnitteluun osallistumisesta. Suunnitteluvélvoitteen tarkempi määrittely on tarkoitus toteuttaa sisäasiainministeriön antamalla

määräyksellä ja suunnitteluohjeissa, joita kukin pelastusviranomaisena antaa. Tarkoitus on, että muut hallinnonalat laativat pelastustoimen suunnitelmia yhteistyössä pelastusviranomaisten kanssa. Suunnitelmien sisältö määräytyy niiden tehtävien mukaan, joita kullekin osapuolelle on säädetty. Yhteistoimintasuunnitelmat ovat välttämättömiä, jotta suuronnettomuuksien ja poikkeusolojen pelastustoiminta kyetään hoitamaan tehokkaasti.

11 §. Aluejaot. Valiokunta ehdottaa selvytyden vuoksi 11 §:n 2 momentin kirjoittamista siten, että momentista ilmenee, että kysymys on pelastustoiminnan johtamisesta ja pelastustoimen yhteistoiminnasta.

15 §. Kunnan pelastustoimen palvelutaso. Palo- ja pelastustoimen palvelutasoa koskeva 15 § on käytännön pelastustoimen kannalta lakiehdotuksen keskeisimpiä pykäläitä. Hallituksen esityksessä ja edellä yleisperusteluissa lausutun lisäksi valiokunta korostaa kunnan suunnitteluvelvoitetta ja siihen liittyvää velvoitetta asianmukaisen riskianalyysin tekemiseen. Kunnan on huolehdittava siitä, että henkilöstövoimavarat ja kalusto ovat kunnan pelastustoimelta edellytettävä palvelutaso huomioon ottaen riittävät. Myös tässä yhteydessä viitataan niihin mahdollisuuksiin, jotka liittyvät kuntien väliseen yhteistoimintaan.

Valiokunta toteaa edellisessä kappaleessa lausuttua täydentäen, että valtio osallistuu kunnan pelastustoimen rahoittamiseen valtionosuusjärjestelmän kautta ja palosuojelurahaston myöntämin avustuksin. Kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain (560/1975) mukaan kunnalle suoritetaan valtion talousarviossa päätetyissä rajoissa valtionosuutta aluehälytyskeskuksen perustamiskustannuksiin ja kunnan palo- ja pelastustoimen hoidon kannalta tarpeellisen kaluston hankinnasta aiheutuviin huomattaviin kustannuksiin. Käyttökustannuksiin ei enää suoriteta erillistä valtionosuutta, vaan palo- ja pelastustoimi on sisältynyt kunnan yleiseen valtionosuuteen

vuodesta 1989 alkaen. Palosuojelurahasto myöntää avustuksia muun muassa paloasemien rakentamiseen, sopimuspalokuntien hankintoihin ja kuntien sellaisiin kalustohankintoihin, joihin kunta ei saa valtionosuutta. Näitä rahoitusjärjestelmiä koskevat lait jäävät edelleen voimaan pelastustoimilain voimaan tullessa. Ehdotettuun pelastustoimilakiin sisältyy mahdollisuus myöntää avustuksia valtion varoista kuntien väestönsuojelumenoihin. Lakiehdotuksen 18 §:ssä säädetään valtion osallistumisesta valmiuden ylläpitämiseen. Esimerkkinä mainittakoon hankkeet, joita valtio on jo nykyisin rahoittanut, kuten vaarallisten aineiden torjuntaan varustettujen konttien ja ilma-aluksissa käytettävien metsäpalojen sammuttamiseen tarkoitettujen sammutusvesisäiliöiden hankintoja.

17 §. Valmiuden tarkastaminen. Perustuslakivaliokunta pitää lausunnossaan aiheellisena lakitekstin muuttamista siten, etteivät tarkastukset koskisi ihmisten asuntoja. Hallintovaliokunta ehdottaa 17 §:n tarkistamista lausunnon mukaisesti.

Pelastustoimeen luetaan myös muiden kuin pelastusviranomaisten järjestelyjä, joita edellytetään monilta yhteistoimintaviranomaisilta, laitoksilta, teollisuus- ja liikeyrityksiltä, ja näihin kaikkiin tulee myös voida tehdä pelastustoimen järjestelyjä koskeva valmiustarkastus.

Lakiehdotuksen 17 §:n viimeinen virke sisältää puolustusvoimia koskevan poikkeuksen. Sanottu poikkeus tarkoittaa maanpuolustuksen kannalta salassa pidettäviä kohteita ja järjestelyjä. Valiokunta ehdottaa 17 §:n viimeisen virkeen poistamista ja puolustusvoimia koskevan poikkeuksen rajaamista siten, että tarkastuksen toimittajalla ei ole oikeutta päästä lakiehdotuksen 34 §:n 4 momentissa tarkoitettuihin paikkoihin. Mainittu 34 §:n 4 momentti koskee puolustusvoimien hallinnassa olevaa aluetta ja omaisuutta, joka valtakunnan turvallisuuden vuoksi on pidettävä salassa ja jonka palotarkastuksesta puolustusvoimat pitää huolta.

Lisäksi valiokunta ehdottaa 17 §:n täsmentämistä siten, että pelastusviranomaiset voivat tehdä tarkastuksia tässä laissa säädettyjen suuron-

nettomuuksien ja väestönsuojelun varautumisjärjestelyjen valvomiseksi. Lisäksi valiokunta ehdottaa, että oikeus saada selvityksiä liittyy varautumista koskeviin suunnitelmiin ja järjestelyihin.

Palotarkastustoiminnan yhteydessä tarkastetaan rakennuksen ja siihen kuuluvien laitteiden turvallisuus ja asukkaiden, työntekijöiden ja muiden rakennuksessa olevien henkilöiden turvallisuuden kannalta tärkeät suunnitelmat. Lakiehdotuksen 17 §:ssä tarkoitettu tarkastus kohdistuisi turvallisuuteen laajemmin. Esimerkkeinä tarkastuskohteista voidaan mainita ydinvoimalalaitosten pelastuspalvelusuunnittelu, joka kohdistuu myös laitosalueen ulkopuolelle tai viranomaisten väestönsuojelusuunnitelmien tarkastaminen. Lakiehdotuksen 17 § ei näin ollen koske palotarkastusta. Valiokunnan ehdottamalla muutoksella on tarkoitus selkiinnyttää lakiehdotuksen 17 §:n suhdetta palotarkastusta koskevan 7 luvun säännöksiin verrattuna.

23 §. Rakennusten ja laitteiden käyttöturvallisuus. Kiinteistölle voidaan tehdä myös rakennelmia, jotka eivät vaadi rakennuslupaa eivätkä suunnitelmat tule näin ollen pelastustoimen näkökulmasta tarkastettua. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa 23 §:n 1 momenttiin lisäystä, jonka mukaan rakennus, rakennelma ja sen ympäristö on myös rakennettava siten, että tulipalon syttymisen tai leviämisen vaara on vähäinen ja että pelastustoiminta on onnettomuuden sattuessa mahdollista.

Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen 23 §:n 2 momenttia muutettavaksi siten, että laista selvästi ilmenee se, että palovaroittimen hankintavelvollisuus, asennus- ja kunnossapitovelvollisuus on jokaisella asukkaalla itsellään ilman kiinteistönomistajan valvontavelvollisuutta. Kiinteistön omistajalle jäisi velvollisuus huolehtia yhteisten tilojen paloturvallisuudesta. Muutos on perusteltu senkin vuoksi, että asunto- ja osakeyhtiöissä sekä vuokratiloyhtiöissä muunlainen järjestely olisi vain vaivoin toteutettavissa ja etenkin taloyhtiön suorittama palovaroittimien kunnan valvonta asukkaiden kotirauha huomioon ottaen olisi epäsuotavaa. Saadun sel-

vityksen mukaan myös lakia valmisteltaessa on tarkoituksena ollut, että viime kädessä asukas vastaa palovaroittimen olemassaolosta ja kunnosta, mutta pykälän sanamuoto ei hallituksen esityksessä ole onnistunut kattamaan kaikkia asumismuotoja.

Valiokunta ehdottaa 23 §:n 2 momentin 1 kohdan viidennelle riville jääneen ylimääräisen sanan "ja" poistamista.

29 §. Sammutusvesi. Säännös edellyttää, että vesijohtoverkosto mitoitetaan tai vedensaanti järjestetään muulla tavoin siten, että palokunnan vedensaanti tulipaloa sammutettaessa on turvattu. Yhdyskuntien vedenhankinnasta on säädetty yleisistä vesi- ja viemärlaitoksista annetussa laissa (982/1977). Veden hankinnalla tarkoitetaan sen mukaan veden toimittamista ensisijaisesti talousvetenä käytettäväksi. Kunnan tulee ehdotetun pelastustoimilain 29 §:n perusteella huolehtia siitä, että myös pelastustoiminnan tarpeet otetaan huomioon.

Perustelujen mukaan veden saamisesta sopivat vesilaitos ja sprinklerin haltija keskenään, siltä osin kuin teollisuuslaitoksilla tai jossakin muussa kohteessa on automaattisia sammutuslaitoksia (sprinklereitä). Valiokunta toteaa, että 29 §:llä ei pyritä vaikuttamaan siihen, millä ehdoilla vesilaitokset toimittavat vettä sprinklerien haltijoille, koska "pelastustoiminnan tarpeilla" ei 29 §:ssä tarkoiteta rakennusten kiinteitä sammutuslaitoksia. Selvyyden vuoksi valiokunta ehdottaa kuitenkin 29 §:n muuttamista siten, että kunnan on huolehdittava siitä, että palokunta saa riittävästi sammutusvettä pelastustoiminnan tarpeisiin.

31 §. Erityiset turvallisuusvaatimukset. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että palovaroittimen hankintavelvollisuus on asianmukaista kytkeä rakennuksen tai huoneiston käyttötarkoitukseen. Hallintovaliokunta ehdottaakin 31 §:n 1 momentin muuttamista siten, että asunnoissa sekä majoitus- ja hoitolaitostiloissa on oltava riittävä määrä palovaroittimia tai suojaustasoltaan vähintään vastaavia laitteita.

37 §. *Korjausmääräys.* Valiokunta ehdottaa pykälän otsikon muuttamista muotoon "Korjausmääräys ja toiminnan keskeyttäminen", jotta pykälän otsikko paremmin vastaisi pykälän sisältöä.

39 §. *Nuohoojan kelpoisuus.* Perustuslakivaliokunta on katsonut lausunnossaan, että elinkeinovapauden rajoittamistoimivaltaa ei saa delegoida lakia alemmalle säädöstasolle. Tämän vuoksi 39 §:ää on täydennettävä perusluonteisin maininnoin nuohoojan kelpoisuudesta. Valiokunta ehdottaakin 39 §:n hyväksymistä näin kuuluvana: "Nuohoojalla tai nuohoustyöstä vastaavalla henkilöllä tulee olla nuohoojan ammattitutkinto. Nuohoojan tai nuohoustyöstä vastaavan henkilön kelpoisuusvaatimuksista sekä nuohoojan palveluksessa olevien henkilöiden pätevyys- ja koulutusvaatimuksista säädetään tarvittaessa tarkemmin asetuksella."

40 §. *Vioista ilmoittaminen.* Lakiehdotuksen 40 § koskee nuohoojan velvollisuutta ilmoittaa tulisijoissa ja savuhormeissa havaitsemistaan puutteista. Valiokunta ei puolla asiantuntijakuulemisessa esiin noussutta ehdotusta siitä, että palotarkastustehtävät siirrettäisiin nuohoojien tehtäväksi. Valiokunta pitää tästä huolimatta asianmukaisena, että nuohooja ilmoittaa myös muualla kuin tulisijoissa ja savuhormeissa havaitsemistaan puutteista.

43 §. *Hätäkeskuksen tehtävät.* Valiokunta ehdottaa 43 §:n 2 momentin muuttamista vastaamaan valiokunnassa käsiteltävänä olevaa henkilötietolakiehdotusta (HE 96/1998 vp).

46 §. *Pelastustoiminnan johtaminen.* Valiokunta ehdottaa pykälän 2 momentin kirjoitusvirheen korjaamista siten, että 46 §:n toisen virkkeen sana "muu" muutetaan muotoon "muukin".

51 §. *Väestönsuojeluun varautuminen.* Lakiehdotuksen 51 § koskee väestönsuojeluun varautumista poikkeusoloja silmällä pitäen. Perustelujen mukaan pykälässä säädettäisiin, minkälaisia valmisteluja on tehtävä väestön ja omaisuuden suojaamiseksi poikkeusoloissa. Tehtävät eivät

laajenisi nykyisistä. Vastuu valmisteluista jakautuu viranomaisille ja yksityisille lakiehdotuksen 2 luvussa säädettävien periaatteiden mukaisesti.

Valiokunta toteaa, että säännökseen on koottu väestönsuojeluun kuuluvia tehtäviä vastaavaan tapaan kuin 45 §:ään on koottu tehtäviä pelastustoiminnasta. Voidaan itse asiassa katsoa, että on kysymys väestönsuojelun tarkemmasta sisällöllisestä määrittelystä. Viranomaisten vastuu tehtävien suorittamisesta määräytyy lakiehdotuksen 3 ja 4 §:n mukaan sekä muiden tahojen vastuu omatoimiseen varautumiseen 8 §:n mukaan.

Valiokunnan mielestä ehdotetun 51 §:n sanamuotoa ei voida pitää täysin onnistuneena, minkä vuoksi on täsmennettävä, mitä normaalioloissa suoritettaviin väestönsuojeluvalmisteluihin kuuluu. Valiokunta ehdottaakin 51 §:n hyväksymistä seuraavasti: "Normaalioloissa suoritettaviin väestönsuojeluvalmisteluihin kuuluu poikkeusoloja koskeva suunnittelu ja koulutus, suojarakenteiden rakentaminen, johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien ja tietoliikenneyhteyksien ylläpito sekä varautuminen evakuointiin, pelastustoimintaan, ensiapuun, väestön huoltoon sekä raivaus- ja puhdistustoimintaan."

52 §. *Viranomaisten tiedonsaantioikeus.* Lakiehdotuksen 52 §:n 1 momentti koskee säännöstekstin mukaan väestönsuojelusta vastaavan viranomaisen tiedonsaantioikeutta ja 2 momentti pelastusviranomaisen vastaavaa oikeutta. Väestönsuojelu kuuluu lakiehdotuksen 1 §:n mukaan pelastustoimeen ja 2 luvussa säädetään muun muassa pelastusviranomaisista. Selvyyden vuoksi valiokunta ehdottaa, että 52 §:ssä käytetään yhtenäisesti käsitettä pelastusviranomaisen. Samalla valiokunta ehdottaa, että 52 §:n 1 momentissa mainittua viranomaisen tiedonsaantioikeutta rajoitetaan käyttötarkoituksen kautta "henkilöstön varaamiseksi väestönsuojelutehtäviin".

Lakiehdotuksen 52 §:n 3 momentin mukaan evakuointia ja muuta väestönsuojelua varten pelastusviranomaisella ja henkilö- ja tavaraliikenteestä vastaavalla viranomaisella on oikeus sa-

lassapitovelvollisuuden estämättä saada maksutta tietoja tieliikenteen tietojärjestelmän ajoneuvo- ja ajokorttirekisteristä.

Henkilö- ja tavaraliikenteestä vastaava viranomainen on 6 §:n 1 momentin nojalla velvollinen osallistumaan väestönsuojeluun. Liikennehallinnon tehtävistä aluetasolla vastaa lääninhallitus, joka on samalla pelastusviranomainen.

Ajoneuvovaroauksista evakuointeja ynnä muita kriisikuljetuksia varten huolehtii puolustustaloudellisen suunnittelukunnan pooliyksikkö erityistä tietojärjestelmää käyttäen. Käytännön vastuu toiminnasta on liikenneministeriöllä, minkä vuoksi 52 §:n 3 momentin säännöstä on pidettävä tarpeellisenä. Tiedonsaanti on hallituksen esityksessä rajoitettu kohdistamalla se "evakuointia ja muuta väestönsuojelua varten". Edellä tässä kappaleessa lausutun perusteella valiokunta ehdottaa tiedonsaantioikeuden rajaamista koskemaan henkilö- ja tavaraliikenteestä vastaavaa ministeriötä.

Lakiehdotuksen 52 §:n 1 momentin viimeisessä virkkeessä yksilöityjen tietojen luovuttamisen on katsottu vaarantavan sotilaallisia salassapitonäkökohtia. Säännösehdoituksella ei ole kuitenkaan tarkoitettu ulottaa tietojen luovuttamisvelvollisuutta koskemaan puolustusvoimien yksiköiden kokoonpanoa sen enempää kanta-henkilökunnan kuin asevelvollistenkaan osalta. Säännöksen tarkoituksena on, että väestönsuojelusta vastaavat viranomaiset tietävät, ketkä ovat käytettävissä väestönsuojelutehtäviin poikkeusoloissa. Valiokunta ehdottaa tältä osin pykälän selkeyttämistä siten, että puolustusvoimat ilmoittaa tässä tarkoitettuna tietona, onko henkilö vapautettu sodanaikaisesta palveluksesta.

Valiokunta huomauttaa 52 §:n 4 momentin osalta, että valiokunnassa käsiteltävänä olevassa henkilötietolakiehdotuksessa (HE 96/1998 vp) ei enää ole käsiteltä massaluovutus, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa 52 §:n 4 momentin muuttamista.

Valiokunta ehdottaa edellä mainitut muutokset huomioon ottaen lisäksi 52 §:n 1 ja 3 momentin kirjoittamista selkeämpään muotoon.

53 §. *Velvollisuus osallistua koulutukseen.* Pykälän mukaan pelastustoimesta vastaava ministeriö ja lääninhallitus voivat määrätä väestönsuojelutehtävään varatun henkilön osallistumaan väestönsuojelutehtävään enintään 10 vuorokaudeksi vuodessa. Perustuslakivaliokunta katsoo lausunnossaan, että perusoikeuden rajoittamiseen kohdistuvan täsmällisyys- ja tarkkara-jaisuusvaatimuksen johdosta lakiehdotusta on velvoitettujen piirin osalta tarkennettava, jotta lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä. Tämän vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa pykälän tarkistamista siten, että koulutukseen osallistumisvelvoitteen piirissä ovat väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstö, kuten nykyisinkin.

55 §. *Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus uudisrakentamisen yhteydessä.* Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta katsoo, että väestönsuojan mitoitusperusteiden määrittelyä pelkästään asetuksella ei ole pidettävä riittävänä säätämistasona.

Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa 56 §:n 1 momentin hyväksymistä näin kuuluvana: "Rakennuksen omistajan on uudisrakentamisen yhteydessä tehtävä rakennukseen tai sen läheisyyteen väestönsuoja, jonka suuruudeltaan voidaan arvioida riittävän rakennuksessa asuvia tai muutoin oleskelevia henkilöitä varten sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus ei kuitenkaan koske tilapäistä enintään viisi vuotta käytössä olevaa rakennusta."

Valiokunta toteaa lakiehdotuksen 56 §:n 2 momentin osalta, että lakiehdotuksen mukaan voidaan nykyiseen tapaan rakentaa yhteisiä väestönsuojia.

65 §. *Poikkeusoloja koskevat erityiset toimivaltuudet.* Valiokunta arvioi seuraavassa saamansa selvityksen perusteella poikkeusoloihin varautumisen keskeisimpiä nykyisiä periaatteita ja niiden suhdetta lakiehdotuksen 65 §:ään.

Viranomaisten ja yhteiskunnan muiden toimijoiden tulee varautua hoitamaan tehtävänsä myös poikkeusoloissa. Vastaavasti poikkeusolo-

jen tehtävistä suoriutuvat parhaiten ne toimijat, jotka huolehtivat kyseisistä tehtävistä jo normaaliaikana (1. periaate).

Pelastustoimilaissa tämä periaate on otettu huomioon siten, että normaaliajan pelastusviranomaisten tehtäviin kuuluvat myös tehtävät poikkeusoloissa. Valiokunta katsoo, että pelastustoimen tehtävien luonnekin huomioon ottaen on tarkoituksenmukaista, että normaaliajan pelastusviranomaiset sidotaan selkeästi myös poikkeusolojen väestönsuojelutehtäviin.

Lainsäädännöllisesti on myös tarkoituksenmukaista, että pelastusviranomaisia koskevat säännökset nykyisestä palo- ja pelastustoimilaisista ja nykyisen väestönsuojelulain poikkeusoloja koskevat säännökset kootaan samaan säädöksen.

Organisatorisia ja muita hallinnollisia muutoksia toteutetaan poikkeusoloissa mahdollisimman vähän ja uusia organisaatioita perustetaan ainoastaan välttämättömissä tapauksissa (2. periaate). Uusia organisaatioita perustetaan erityisesti silloin, kun poikkeusoloissa toteutettava toiminto on kokonaan uusi eikä sen hoitaminen kuulu millekään normaalioloissa toimivalle organisaation tai tehtävä vaatii merkittäviä uusia resursseja.

Väestönsuojelu on toimiala, jolla normaalioloissa ei juurikaan ole käytössä poikkeusoloissa vaadittavia voimavaroja. Välttämättömyydenkin, että nämä resurssit ovat valmiutta kohotettaessa nopeasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla hankittavissa.

Poikkeusolojen erityistoimivaltuuksia koskevat säännökset säädetään jo normaalioloissa eikä vasta poikkeusolojen synnyttyä (3. periaate).

Tämä periaate on hyvin merkittävä paitsi kansalaisten perusoikeuksien turvaamiseksi myös viranomaisten toimintakyvyn varmistamisen kannalta. Valmiuslain ja puolustustilalain säätämisen yhteydessä saadun selvityksen mukaan korostettiin nimenomaisesti sitä, että tavoitteena on jo normaalioloissa säätää poikkeusoloissa tarvittavista erityistoimivaltuuksista, jotta ne kyetään mitoittamaan kansalaisten perusoikeuksien kannalta oikean suuruisiksi ja jotta niiden perustalle jo normaalioloissa voidaan suunnitella

la viranomaisten poikkeusolojen toimintaperiaatteet.

Poikkeusolojen toimivaltuudet tulee sisällyttää ensisijaisesti asiaa koskevaan normaaliajan lainsäädäntöön. Valmiuslainsäädäntö täydentää lainsäädäntökokonaisuutta välttämättömillä erityistoimivaltuuksilla (4. periaate).

Pelastustoimilakiehdotuksen laatimisessa on nimenomaisesti menetelty siten, että samalla säädöksellä säädetään pelastusviranomaisten toiminnasta sekä normaalioloissa että poikkeusoloissa.

Poikkeusolojen vaatimat erityistoimet tulee kyetä toteuttamaan kutakin tilannetta vastaavalla tavalla nopeasti ja joustavasti. Tämä tarkoittaa sitä, että sekä lainsäädännöllisten että toiminnallisten edellytysten on oltava joka hetki kunnossa (5. periaate).

Varsinkin väestönsuojeluun kuuluvat toimet voivat vaatia nopeita toimenpiteitä. Tämän takia nykyiseen väestönsuojelulakiin on sisällytetty väestönsuojelun valmiuden kohottamista koskeva säännös.

Lainsäädäntö muodostaa perustan poikkeusolojen varautumistoiminnalle. Varautuminen on pitkäjännitteistä ja siinä syntyvien mahdollisten katkosten korjaaminen on myöhemmin hankalaa (6. periaate).

Käsiteltävänä olevassa pelastustoimilakiesityksessä on otettu huomioon edellä esitetyt keskeiset poikkeusoloihin varautumisen periaatteet. Johtuen siitä väestönsuojelun erityispiirteistä, että toiminnallinen valmius luodaan suurelta osin vasta poikkeusoloissa, valiokunta toteaa, ettei välttämättömiä väestönsuojelun toimintaedellytyksiä ole olemassa ilman pelastustoimilakiesityksen 65 §:n erityistoimivaltuuksia.

Väestönsuojelu on humanitaarista toimintaa. Sen tarkoituksena on väestön ja omaisuuden turvaaminen sodan ja muiden siihen verrattavien olosuhteiden aiheuttamilta tuhoilta sekä niiden aiheuttamien vahinkojen rajoittaminen ja seurausten lieventäminen.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut muun muassa, ettei se pidä suotavana, että pelastustoimilaki pyrittäisiin säätämään 65 §:n takia perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Lausunnon mukaan asianmukaisinta on tässä vaiheessa poistaa lakiehdotuksesta 65 § ja siihen kytkeytyvät säännökset ja kytkeä pelastustointia poikkeusoloissa koskevan säännösten jatkovalmistelu valmiuslainsäädännön tarkistamisen yhteyteen.

Hallintovaliokunta toteaa perustuslakivaliokunnan kannan osalta ensiksikin, että väestönsuojelujärjestelyjen kannalta tärkeitä tavoitteita on viranomaisten toimintakyvyn luomisen ohella mahdollisimman laaja tiedottaminen suurelle yleisölle väestönsuojelutoiminnan perusteista ja toteuttamismuodoista. Tiedottamisen kannalta ja muussakin koulutuksessa on erittäin perusteltua, että kaikki väestönsuojelun toteuttamiseen liittyvät säännökset sisältyvät samaan säädökseen. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukainen menettely aiheuttaisi lainsäädäntötekniistä sekavuutta, koska pelastustoimilaista puuttuisi väestönsuojelun kannalta oleellinen toiminnallisen valmiuden kohottamista koskeva toimivaltasäännös ja se olisi sijoitettu kokonaan toiseen säädökseen, valmiuslakiin.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta on lisäksi todettava, että pelastustoimilakiesityksen 65 §:n poistaminen lakiehdotuksesta merkitsisi sitä, että väestönsuojelunvalmiuden keskeinen elementti, toiminnallisen valmiuden kohottaminen tilanteen vaatimalla tavalla, kokonaan häviäisi voimassa olevasta lainsäädännöstämme. Perustuslakivaliokunnan esitys täydentää valmiuslakia pelastustoimilakiesityksen 65 §:n mukaisella säännöksellä merkitsisi pahimmassa tapauksessa lainsäädännöllisen aukon tietoisesta synnyttämisestä useiden vuosien ajaksi.

Tällaisen lainsäädännöllisen toimivaltuuksia koskevan aukon synnyttämistä ei voida mitenkään puoltaa, koska väestöä ja omaisuutta koskevat uhat ja riskit ovat yhteiskunnassamme edelleen olemassa. Esimerkkeinä voidaan viitata ydinvoimalaonnettomuuksien riskeihin. Aikaa väestön suojaamiseksi välttämättömiin toimenpiteisiin voi tällaisissa tilanteissa olla varsin vähän. Onnistuneet väestön suojaustoimenpiteet vaativat pelastusviranomaisilta hyvää ammattitaitoa ja viipymättä käyttöön otettavissa olevia toiminnan edellyttämiä toimivaltuuksia.

Yhteenvedona valiokunta toteaa, että lakiehdotuksen 65 §:n valtuuksien, joista nykyisin säädetään väestönsuojelulain 32 §:ssä, saattaminen voimaan pelastustoimilain muiden säännösten yhteydessä on välttämätöntä, koska kyseisen pykälän säännökset ovat keskeisiä väestönsuojelun toimeenpanossa ja siten koko maanpuolustuksen valmisteluissa ja yleisessä varautumisessa poikkeusoloihin. Tilanne, jossa mainitun pykälän valtuuksista ei olisi lainkaan säännöstä, olisi väestön turvallisuuden ja yhteiskunnan valmiuden kannalta erittäin ongelmallinen.

Edellä olevan perusteella hallintovaliokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 65 § hyväksytään hallituksen esityksen mukaisessa muodossa. Tämän johdosta valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen säätämistä perustuslain säätämisyjärjestyksessä ja samalla kiireellisenä.

66 §. Hälytysrekisteri. Valiokunta toteaa, että hälytysrekisterin käyttötarkoitus ei ilmene pykälästä. Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momenttia tarkistettavaksi siten, että rekisterin käyttötarkoitus on hätäkeskuksen toiminnan seuranta ja arviointi. Valiokunta pitää myös pykälää laajana ja vaikealukuisena. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa 66 §:n 1 momentin kirjoittamista selkeämpään muotoon.

Arkaluonteisten tietojen osalta valiokunta katsoo, että tiedot on syytä poistaa hallituksen esityksessä ehdotettua nopeammin. Hätäkeskuskokeilua koskevassa lakiehdotuksessa (HE 195/1998 vp) säilytysaika esitettiin lähtökohtaisesti kahdeksi vuodeksi. Eduskunta hyväksyi tämän ehdotuksen (HaVM 19/1998 vp). Valiokunta ehdottaa vastaavan muutoksen tekemistä nyt käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen 66 §:ään. Valiokunta ehdottaa 66 §:n muuttamista lisäksi siten, että viittaukset henkilörekisterilakiin korvataan viittauksella henkilötietolakiin.

67 §. Toimenpiderekisteri. Valiokunta ehdottaa kunnan pelastusviranomaisen pitämän rekisterin käyttötarkoituksen täsmentämistä siten, että rekisteriä saa pitää myös onnettomuuden selvittämistä varten. Lisäksi valiokunta ehdottaa tietojen rekisteröintiperusteita tarkennettaviksi si-

ten, että 67 §:n 1 momentissa tarkoitettuun rekisteriin saadaan tallettaa myös 66 §:ssä tarkoitettuun hälytysrekisteriin talletettavat tiedot siltä osin kuin hätäkeskus on ne luovuttanut 66 §:n 2 momentin nojalla. Valiokunta ehdottaa lisäksi 67 §:n 1 momentin kirjoittamista selkeämpään muotoon.

68 §. Väestönsuojelun henkilörekisteri. Lakiehdotuksen 68 §:n 1 momentin mukaan väestönsuojelutehtävistä tai niihin varautumisesta vastaava viranomainen, laitos tai yhteisö saa muodostaa väestönsuojeluyksikön ylläpitämistä varten henkilörekisterin yksikköön kuuluvista tai siihen varatuista henkilöistä. Rekisteriin saadaan momentin mukaan merkitä nimen lisäksi henkilön syntymäaika, siviilisääty, ammatti, koulutus, osoite ja muut yhteystiedot sekä tiedot ajokortista, työkyvystä ja huollettavista.

Valiokunta ehdottaa 68 §:n 1 momentin täsmentämistä siten, että rekisteriin saadaan merkitä myös henkilön ajokorttiluokka.

Perustiedot väestönsuojelutehtäviin varattavista henkilöistä saadaan väestötietojärjestelmästä. Tämän vuoksi on syytä noudattaa väestötietojärjestelmästä saatavien tietojen käsitteistöä. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa 68 §:n 1 momentin muuttamista siten, että rekisteriin saadaan merkitä alaikäisten huoltoa koskevat tiedot. Hallituksen esityksessä puhutaan huollettavien tiedoista.

Valiokunta ehdottaa 68 §:n 2 momentin muuttamista siten, että väestönsuojelun henkilörekisterissä olevat tiedot on tarkistettava vähintään viiden vuoden väliajoin merkinnän tekemisestä ja tarkistuksesta tai poistettava.

70 §. Valvontarekisteri. Lakiehdotuksen 70 §:n mukaan palotarkastusten toimittamista sekä rakennusten ja laitteiden käyttöturvallisuuden valvontaa varten saa kunnan pelastusviranomainen ylläpitää henkilörekisteriä, johon merkitään tiedot valvontakohteista sekä niiden omistajista tai haltijoista. Rekisterin muodostamisessa saadaan käyttää 36, 41 ja 52 §:ssä mainittuja valvontaa varten saatuja tietoja.

Valiokunta ehdottaa pykälän toisen virkkeen täsmentämistä 52 §:n osalta siten, että rekisterin muodostamisessa saadaan käyttää 52 §:n 2 momentin nojalla valvontaa varten saatuja tietoja.

Lisäksi valiokunta ehdottaa pykälään lisäväksi uuden 2 momentin, jossa säädetään valvontarekisterin tietojen säilytysajoista. Valiokunta ehdottaa, että valvontarekisterissä olevat tiedot on tarkistettava palotarkastuksen yhteydessä tai muuten viimeistään viiden vuoden kuluessa merkinnän tekemisestä taikka poistettava.

72 §. Pelastustoimintaa varten saadun avun korvaaminen. Valiokunta ehdottaa edellä 6 §:ään tehtyjen muutosten johdosta 72 §:n 2 momenttiin teknistä muutosta siten, että momentissa viitataan 6 §:n 4 momenttiin hallituksen esityksessä olevan 6 §:n 2 momenttiin kohdistuvan viittauksen sijasta.

75 §. Pelastustehtävän kustannusten korvaaminen valtion varoista. Valiokunta ehdottaa, että 75 §:ään lisätään uusi 3 momentti, jonka mukaan kunnan omavastuuraja on 2 momentista poiketen puoli prosenttia, jos pelastustehtävän kustannukset ovat aiheutuneet maasto- tai metsäpalosta, joka kokonaan tai enimmältä osin on tapahtunut valtion omistamalla maalla. Tällä tavalla voidaan helpottaa, kunnan omavastuusta kokonaan luopumatta, erityisesti niiden kuntien asemaa, joiden alueella on paljon valtion omistamia metsiä. Näissä kunnissa saattaa kunnan pinta-ala olla hyvin suuri ja kunnan asukasluku pieni. Tällaisia kuntia on ainakin Lapin läänissä. Valiokunnan ehdottamalla tavalla voidaan helpottaa väkiluvultaan pienten kuntien asemaa. Ehdotuksella ei kuitenkaan valtion metsäomaisuutta rasi- tai sammutuskustannuksilla. Siten valtion metsäomaisuutta kohdeltaisiin tässä suhteessa samoin kuin yksityisten omistamia metsiä. Valiokunnan ehdotus korostaa myös valtion omaa vastuuta huolehtia metsäomaisuudestaan. Tältä osin valiokunta viittaa lisäksi edellä 6 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa lausuttuun.

80 §. Muutoksenhaku. Valiokunnan käsityksen mukaan ehdotetut säännökset muutoksenhausta ovat pääosin asianmukaisia. Valiokunta huo-

mauttaa kuitenkin yleisellä tasolla siitä, että 80 §:n 1 momentissa käytetyllä kirjoittamistavalla ei voida sulkea pois muutoksenhausta mitään sellaisia hallintopäätöksiä, joista valitetaan kuntalain (365/1995) tai hallintolainkäyttölain (586/1996) nojalla. Ehdotetun 80 §:n 1 momentin osalta on syytä todeta lisäksi, että momentissa täsmällisin lakiviittein ilmaistuihin kunnan viranomaisen päätöksiin haetaan muutosta valittamalla lääninoikeuteen hallintolainkäyttölain mukaisessa järjestyksessä. Viittaus hallintolainkäyttölakiin ilmaisee, että kysymyksessä on näiltä osin hallintovalitus, ei kunnallisvalitus.

Valiokunta toteaa, että lakiehdotuksen 80 §:n 1 momentissa mainituista säännöksistä 49 §:n 2 momentti poikkeaa muista 80 §:n 1 momentissa viitatuista säännöksistä siten, että sen nojalla päätöksen tekee pelastustoiminnan johtaja. Pelastustoiminnan johtaja ei välttämättä kaikissa tapauksissa ole viranomainen. Näin ollen 49 §:n 2 momentin mukaisessa jälkiraivaustilanteessa kysymys ei siten välttämättä ole kunnan viranomaisen päätöksestä. Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi muutoksenhakusäännöksen täsmenmistä.

Lakiehdotuksen 80 §:n 1 momentin mukaan valtion viranomaisen tämän lain nojalla tekemästä päätöksestä valitetaan hallintovalituksin lääninoikeuteen. Ehdotuksen perustelujen nojalla jää hieman epäselväksi, tarkoittaako tämä muutoksenhaku myös muutoksenhakua valtiokonttorin lakiehdotuksen 79 §:n nojalla tekemiin päätöksiin. Mahdollinen tulkintaongelma, joka kohdistuu valitustiehen, syntyy siitä, että valtiokonttori tekee 79 §:ssä mainitut päätökset soveltaen korvauksen perusteena työtapaturma- ja ammattitautilainsäädäntöä. Viimeksi mainitun lainsäädännön mukaan muutoksenhaku menee normaalitapauksessa vakuutusoikeuteen eikä hallintotuomioistuimeen. Valiokunta katsoo, että korvauksen synnyttävä peruste on pelastustoimiin osallistuminen ja siten muutoksenhaun tulee tällaisessakin asiassa kuulua samaan yhteyteen kuin muutoksenhaun pelastustoimilainsäädäntöön liittyvistä hallinnollisista päätöksistä.

Edellä lausutun johdosta hallintovaliokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 80 §:n 1 momentti hyväksyttäisiin näin kuuluvana: "Valtion viranomaisen tämän lain nojalla tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallintolainkäyttölain mukaisessa järjestyksessä valitetaan myös kunnan pelastusviranomaisen tämän lain 31 §:n 2 momentin, 37 §:n, 47 §:n 2 momentin sekä 78 §:n nojalla tekemästä päätöksestä sekä pelastustoiminnan johtajan 49 §:n 2 momentin nojalla tekemästä päätöksestä."

81 §. Uhkasakko ja teettämisuhka. Lakiehdotuksen 81 §:n 1 momentin mukaan, jos joku toimii vastoin tämän lain 9 tai 16 §:n, 23 §:n 2 momentin taikka 31, 37, 41, 56, 59 tai 60 §:n säännöksiä tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä taikka laiminlyö niiden noudattamisen, voi lääninhallitus pakottaa niskoittelijan noudattamaan niitä uhkasakolla tai sillä uhalla, että tekemättä jäänyt suoritetaan laiminlyöjän kustannuksella.

Pykälän 1 momentin velvoitteet sisältävät vaatimuksen sekä lain että sen nojalla annettavien alemmanasteisten säädösten mukaisten velvoitteiden noudattamisesta sekä yksittäisten erikseen asetettujen velvoitteiden noudattamisesta. Velvoitteiden ja niihin liittyvien hallinnollisten uhkien kohteena voivat olla pelastustoimilain 81 §:n 1 momentissa mainitut säännökset huomioon ottaen valtion ja kuntien viranomaiset, erilaiset yksityisoikeudelliset yhteisöt sekä yksityishenkilöt.

Säädöksen kirjoitusasu vaikuttaa vanhakanmaiselta. Siitä ei myöskään ilmene selkeästi pääasia eli velvoitteen asettaminen laiminlyöntien oikaisemiseksi. Säädöksen kirjoitusasun perusteella myös suhteellisuusperiaatteen merkitys päätöksenteossa jää vähälle huomiolle. Voidaan katsoa, että laiminlyönnin kohdistuessa jonkin normin noudattamatta jättämiseen, ei välttämättä ole tarpeen tehostaa velvoitetta ensi vaiheessa hallinnollisella pakkokeinolla, vaan tilanteen korjaamiseksi voi riittää yksityiskohtaisesti asetettu velvoite korjata vallitseva tilanne.

Ehdotetun 81 §:n 1 momentin mukaan kunnan pelastusviranomaisten velvoittaviin päätöksiin voitaisiin liittää hallinnollinen uhka vain sillä tavoin, että asiassa tekisi päätöksen lääninhalitus.

Valiokunnan arvion mukaan järjestelmän tehokkaan toimivuuden ja oikeusturvan toteuttamiseksi on selkeintä, että velvoittamispäätökset voidaan tehdä ilman hallinnollista uhkaa tai hallinnollisella uhalla tehostettuina asianomaisessa kunnan tai valtion pelastusviranomaisessa. Tällaisesta päätöksestä valitusmahdollisuus perustuu uhkasakkolakiin (1113/1990), kuten lakiehdotuksen 81 §:n 2 momentissa todetaan. Näin ollen muutoksenhaku ohjautuu ensi asteessa lääninoikeuteen.

Edellä lausutun perusteella valiokunta ehdottaa 81 §:n 1 momentin muuttamista näin kuuluvaksi: "Jos joku ryhtyy toimiin tämän lain 9 tai 16 §:n, 23 §:n 2 momentin taikka 31, 37, 41, 56, 59 tai 60 §:n säännösten tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti taikka lyö laimin näihin perustuvan velvollisuutensa, voi pelastusviranomaisen päätöksellään velvoittaa niskoittelijan määräjassa oikaisemaan sen, mitä on tehty tai lyöty laimin. Viranomaisen antamaa kieltoa tai määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella."

88 §. *Norminantovaltuus.* Lakiehdotuksen 88 §:n mukaan sisäasiainministeriöllä on valta antaa määräyksiä erinäisistä pykälässä mainituista asioista. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että valiokunta on viimeaikaisessa käytännössään korostanut lainsäädäntövallan delegoimisen tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimusta. Valiokunnan käytännön valossa ongelmallisimpana kohtana 88 §:ssä voidaan pitää ministeriölle ehdotettua valtuutta antaa määräyksiä 8 §:ssä tarkoitettuun omatoimiseen varautumisesta. Kyseisessä 8 §:ssä varautumisvelvollisuuden perusteet on säännelty niin väljästi,

että ministeriön norminantovallan ei voida katsoa täyttävän vaatimusta delegoinnin tarkkarajaisuudesta ja täsmällisyydestä. Tämän näkökohdan merkitys korostuu lausunnon mukaan sen vuoksi, että varautumisvelvollisuus koskee pääosin yksityisiä henkilöitä ja yhteisöjä. Lausunnon mukaan tältä osin lakiehdotuksen norminantovaltuutta onkin täsmennettävä merkittävästi, jotta 88 § voidaan säätää tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä. Lisäksi perustuslakivaliokunta huomauttaa, että norminantovaltuudessa on otettava huomioon, mitä 39 §:stä on edellä todettu.

Hallintovaliokunta toteaa perustuslakivaliokunnan lausuntoonkin viitaten, että lakiehdotuksen 88 §:ssä ehdotettu ministeriön norminantovalta on liian laaja. Valiokunta pitää asianmukaisena, että ministeriö antaa ainoastaan lakia täsmentäviä teknisiä ja täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä säännöksessä tarkoitetuista asioista. Korvausten ja avustusten myöntämistä koskevat yleiset periaatteet eivät kuitenkaan voi olla tällaisten määräysten kohteina. Lisäksi norminantovaltuutta on pidettävä liian väljänä omatoimisen varautumisen osalta. Tältä osin valtuuden tarkempi yksilöiminen on vaikeaa, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa omatoimiseen varautumiseen liittyvästä norminantovaltuudesta luovuttavaksi. Edelleen valiokunta toteaa, että edellä lakiehdotuksen 39 §:n kohdalla ehdotetaan säädettäväksi nuohoojan kelpoisuudesta.

Edellä lausutun perusteella valiokunta ehdottaa 88 §:n hyväksymistä näin kuuluvana: "Pelastustoimesta vastaava ministeriö voi antaa tätä lakia täsmentäviä teknisiä ja täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä sen lisäksi, mitä edellä tässä laissa säädetään, 9 §:ssä tarkoitetuista suunnitelmista, turvetuotantoalueiden paloturvallisuudesta, onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja torjumiseksi tässä laissa vaaditun kaluston ja laitteiden määrästä ja sijoituksesta, palotarkastuksen ja nuohouksen suorittamisesta, ilmanvaihtokanavien ja -laitteistojen puhdistamisesta sekä 85 §:ssä tarkoitetuista tilastotiedoista."

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotus),

että lakiehdotus käsitellään valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla,

että toivomusaloite TA 63/1997 vp hylätään, ja

että hyväksytään lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotus

Pelastustoimilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrätyllä tavalla, säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Tätä lakia ei sovelleta aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetussa laissa (300/1979), maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetussa laissa (378/1974), meripelastuspalvelusta annetussa laissa (628/1982), *merilaissa* (674/1994) tai ilmailulaissa (281/1995) tarkoitettuun toimintaan.

2 luku

Vastuu pelastustoimen hoitamisesta

2 §

Pelastusviranomaiset

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Pelastusviranomaisten tehtävistä säädetään tarvittaessa tarkemmin asetuksella. *Asetuksella*

säädetään pelastusviranomaisten virkapuvusta ja virka-aseman tunnisteeksi tarkoitettusta henkilökortista.

3 ja 4 §

(Kuten HE)

5 §

Pelastustoimen järjestäminen kunnassa

Kunnalla tulee olla palokunta ja päätoiminen *palopäällikkö*. Kunnan palokuntana voi olla kunnan oma palokunta taikka vapaaehtoinen palokunta, laitospalokunta tai tehdaspalokunta, joka on tehnyt kunnan kanssa sopimuksen.

(2 mom. kuten HE)

Kunnat voivat hoitaa pelastustoimen tehtäviänsä yhteistoiminnassa sen mukaan kuin kuntilaissa (365/1995) säädetään. *Myös palopäällikön virka voi olla kuntien yhteinen.*

6 §

Muiden viranomaisten tehtävät

Poliisi, rajavartiolaitos, *puolustusvoimat*, sosiaali- ja terveystoimen viranomaiset, maa- ja metsä-

loudesta vastaavat viranomaiset ja laitokset sekä *liikelaitokset*, ympäristöviranomaiset, henkilö-, tavara- ja tietoliikenteestä vastaavat viranomaiset, säteilyturvallisuudesta ja sääpalvelusta vastaavat virastot ja laitokset ovat pelastusviranomaisten ohella velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun siten kuin niiden tehtävistä *kunkin toimialan säädöksissä* säädetään.

Puolustusvoimat on velvollinen osallistumaan pelastustoimintaan antamalla käytettäväksi pelastustoiminnassa tarvittavaa kalustoa, henkilövoimavaroja ja erityisasiantuntijapalveluja, jos se onnettomuuden laajuus tai erityisluonne huomioon ottaen on tarpeen. Pelastustoimintaan osallistuminen ei saa vaarantaa puolustusvoimien maanpuolustustehtävien suorittamista. (Uusi 2 mom.)

Metsähallitus on velvollinen antamaan pelastusviranomaisille asiantuntija-apua metsäpalojen torjunnassa ja varautumaan omatoimisesti hallinnassaan olevalla valtion maalla tapahtuvien metsäpalojen ehkäisyyn ja torjuntaan yhteistyössä pelastusviranomaisten kanssa. (Uusi 3 mom.)

(4 mom. kuten HE:n 2 mom.)

Edellä 1—4 momentissa tarkoitettu osallistumisesta ja virka-avusta säädetään tarvittaessa tarkemmin asetuksella. (HE:n 3 mom.)

7 §

Vapaaehtoistoiminta

Pelastusviranomaiset voivat antaa koulutus-, neuvonta- ja valistustehtäviä pelastustoimen alalla toimiville järjestöille. Pelastustoimen tehtävissä voidaan käyttää apuna vapaaehtoisia henkilöitä ja organisaatioita, ei kuitenkaan tehtävissä, joihin sisältyy merkittävää julkisen vallan käyttöä.

8 §

(Kuten HE)

9 §

Suunnitteluveto

Pelastusviranomaiset sekä muut 6 §:ssä tarkoitettut viranomaiset ja yhteisöt, joilla on pelastustoimeen kuuluvia tehtäviä tai virka-aputehtäviä, ovat velvollisia laatimaan yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset pelastustoimen suunnitelmat.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

3 luku

Kuntien yhteistoiminta

10 §

(Kuten HE)

11 §

Aluejaot

(1 mom. kuten HE)

Pelastustoiminnan johtamisen varmistamiseksi sekä pelastustoimen yhteistoiminnan tehostamiseksi läänin alue jaetaan yhteistoiminta-alueisiin. Yhteistoiminta-aluejaon sekä yhteistoiminta-alueen keskuskunnan määrää lääninhallitus.

12 ja 13 §

(Kuten HE)

4 luku

Pelastustoimen valmius

14—16 §

(Kuten HE)

17 §

Valmiuden tarkastaminen

Pelastusviranomaiset voivat tehdä tarkastuksia tässä laissa säädettyjen *suuronnettomuuksien ja väestönsuojelun varautumisjärjestely-*

jen valvomiseksi. Tarkastuksen toimittajalla on oikeus päästä tarkastettaviin tiloihin, *ei kuitenkaan asuntoihin tai 34 §:n 4 momentissa tarkoitettuihin paikkoihin*, ja saada selvityksiä tässä laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa tai määräyksissä vaadituista *varautumista koskevista* suunnitelmista ja muista järjestelyistä. (*Poist.*)

18 §
(Kuten HE)

5 luku

Pelastustoimen koulutus ja kelpoisuusvaatimukset

19—21 §
(Kuten HE)

6 luku

Onnettomuuksien ehkäisy

22 §
(Kuten HE)

23 §

Rakennusten ja laitteiden käyttöturvallisuus

Rakennus, rakennelma ja sen ympäristö on suunniteltava, *rakennettava* ja pidettävä kunnossa siten, että tulipalon syttymisen tai leviämisen vaara on vähäinen ja että pelastustoiminta on onnettomuuden sattuessa mahdollista.

Rakennuksen omistajan ja haltijan yleisten tilojen osalta sekä huoneiston haltijan hallinnassaan olevien tilojen osalta on huolehdittava, että:

1) viranomaisten määräämät tai säädöksissä vaaditut sammutus-, pelastus- ja torjuntakalusto, sammutus- ja pelastustyötä helpottavat laitteet, palonilmaisulaitteet ja hälytyslaitteet sekä (*poist.*) muut onnettomuuden vaaraa ilmaisevat

laitteet, poistumisteiden opasteet ja turvamerkinnät sekä väestönsuojien varusteet ja laitteet ovat toimintakunnossa ja ne huolletaan ja tarkastetaan, siten kuin pelastustoimesta vastaava ministeriö tarvittaessa määrää;

(2 ja 3 kohta kuten HE)

24—28 §
(Kuten HE)

29 §

Sammutusvesi

Kunnan on huolehdittava siitä, että *palokunta saa riittävästi sammutusvettä* pelastustoiminnan tarpeisiin.

30 §
(Kuten HE)

31 §

Erityiset turvallisuusvaatimukset

Asunnoissa sekä majoitus- ja hoitolaitostiloissa on oltava riittävä määrä palovaroittimia tai suojaustasoltaan vähintään vastaavia laitteita. (2 ja 3 mom. kuten HE)

32 §
(Kuten HE)

7 luku

Palotarkastus

33—36 §
(Kuten HE)

37 §

Korjausmääräys ja toiminnan keskeyttäminen

(Kuten HE)

8 luku

Nuohous

38 §
(Kuten HE)

39 §

Nuohoojan kelpoisuus

Nuohoojalla tai nuohoustyöstä vastaavalla henkilöllä tulee olla *nuohoojan ammattitutkinto. Nuohoojan tai nuohoustyöstä vastaavan henkilön kelpoisuusvaatimuksista sekä nuohoojan palveluksessa olevien henkilöiden pätevyys- ja koulutusvaatimuksista säädetään tarvittaessa tarkemmin asetuksella* .

40 ja 41 §
(Kuten HE)

9 luku

Hätäkeskukset

42 §
(Kuten HE)

43 §

Hätäkeskuksen tehtävät

(1 mom. kuten HE)

Tehtäviensä suorittamista varten hätäkeskuksella on oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä telemarkkina-alueissa (396/1997) tarkoitettua teleyritykseltä maksutta tunnistamistietoja siitä liittymästä, josta hätäilmoitus on tehty. Hätäkeskuksella on oikeus saada vastaavat tiedot teleyrityksen liittymistä myös teknisen käytöyhteyden avulla tai muuten sähköisessä muodossa .

(3 mom. kuten HE)

44 §
(Kuten HE)

10 luku

Pelastustoiminta

45 §
(Kuten HE)

46 §

Pelastustoiminnan johtaminen

(1 mom. kuten HE)

Aluepalopäällikkö voi ryhtyä johtamaan pelastustoimintaa yhteistoiminta-alueella. Erityisesti syystä lääninhallituksella ja pelastustoitimesta vastaavalla ministeriöllä on oikeus antaa pelastustoimintaa koskevia käskyjä ja määrätä pelastustoiminnan johtajaksi *muukin* kuin edellä tässä pykälässä tarkoitettu henkilö.

(3 mom. kuten HE)

47—50 §
(Kuten HE)

11 luku

Väestönsuojelu

51 §

Väestönsuojeluun varautuminen

Normaalioloissa suoritettaviin väestönsuojelunvalmisteluihin kuuluu poikkeusoloja koskeva suunnittelu ja koulutus, suojarakenteiden rakentaminen, johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien ja tietoliikenneyhteyksien ylläpito sekä varautuminen evakointeihin, pelastustoimintaan, ensiapuun, väestön huoltoon sekä raivaus- ja puhdistustoimintaan.

52 §

Viranomaisten tiedonsaantioikeus

Pelastusviranomaisella on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä henkilöstön varaimiseksi väestönsuojelutehtäviin saada

1) rekisterihallintolaissa (166/1996) tarkoitetuilta viranomaisilta tarpeelliset väestötiedot;

2) puolustusvoimilta maksutta tieto siitä, onko asevelvollinen vapautettu sodanaikaisesta palveluksesta; sekä

3) muilta viranomaisilta ja yhteisöiltä maksutta tiedot niiden palveluksessa olevista henkilöistä koskien myös varattavan henkilön ikää, koulutusta, ammattia ja työkykyä sekä henkilön varaamista viranomaiselle tai yhteisölle sen oman toiminnan varmistamiseksi poikkeusoloissa.

(2 mom. kuten HE)

Pelastusviranomaisella sekä henkilö- ja tavaraliikenteestä vastaavalla ministeriöllä on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä evakuointia ja muuta väestönsuojelua varten saada maksutta tietoja

1) tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain (819/1989) 3 §:ssä tarkoitettua ajoneuvorekisteristä koskien ajoneuvoa ja sen tyyppiä tunnistetietoineen ja tietoineen omistajasta ja haltijasta sekä näiden yhteystietoja;

2) 1 kohdassa mainitussa lainkohdassa tarkoitettua ajokorttirekisteristä koskien ajokortin haltijoita yhteystietoineen sekä ajo-oikeutta ajokorttiluokkineen ; sekä

3) muista liikennehallinnon tietojärjestelmistä siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

Edellä tässä pykälässä tarkoitettut tiedot on oikeus saada myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisessä muodossa.

53 §

Velvollisuus osallistua koulutukseen

Pelastustoimesta vastaava ministeriö ja lääninhallitus voivat määrätä väestönsuojelun johdosta- ja muun erityishenkilöstön osallistumaan väestönsuojelukoulutukseen enintään kymmeneksi vuorokaudeksi vuodessa.

54 ja 55 §
(Kuten HE)

56 §

Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus uudisrakentamisen yhteydessä

Rakennuksen omistajan on uudisrakentamisen yhteydessä tehtävä rakennukseen tai sen läheisyyteen väestönsuoja, jonka suuruudeltaan voidaan arvioida riittävän rakennuksessa asuvia tai muutoin oleskelevia henkilöitä varten sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään . Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus ei kuitenkaan koske tilapäistä enintään viisi vuotta käytössä olevaa rakennusta.

(2—4 mom. kuten HE)

57—65 §
(Kuten HE)

12 luku

Pelastustoimen henkilörekisterit

66 §

Hälytysrekisteri

Hätäkeskus saa pitää henkilörekisteriä vastaanotetuista hätäilmoituksista ja niiden perusteella suoritetuista toimenpiteistä hätäkeskusten toiminnan seuranta ja arviointia varten . Rekisteriin saadaan tallettaa

1) ilmoituksen tekijän ja vastaanottajan nimet;

2) ilmoituksen tekotapa puhelintunniste- ja osoitetietoineen;

3) selostus tapahtumasta ja ilmoituksen kohteesta nimi- ja osoitetietoineen;

4) pelastustoiminnassa suoritettujen toimenpiteiden sikäli kuin se on tarpeellista hätäkeskusten toiminnan seuranta ja arviointia varten;

5) ne täydentävät tiedot, jotka hätäkeskus hälytystehtävää varten on hankkinut;

6) hätäilmoituksen tekninen tallenne; sekä

7) henkilötietolain 11 §:n 3 tai 4 kohdassa tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja silloin, kun niillä voi olla olennainen merkitys tehtävän turvallisuuden suorittamisen kannalta.

(2 mom. kuten HE)

Henkilötieto tulee poistaa hälytysrekisteristä, kun sen säilyttämistä edellä mainitussa tarkoituksessa ei enää voida pitää perusteltuna, kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluttua hätäilmoituksen tai muun tiedon vastaanottamisesta. Edellä 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettu tieto tulee kuitenkin poistaa viimeistään kahden vuoden kuluttua, jollei hätäkeskuksen tehtäviin liittyvästä perustellusta syystä muuta johdu.

67 §

Toimenpiderekisteri

Kunnan pelastusviranomaisen saa pitää pelastustoimen seuranta- ja kehittämistä sekä onnettomuuden selvittämistä varten (poist.) henkilörekisteriä, johon saadaan tallettaa

1) 66 §:ssä tarkoitettuun hälytysrekisteriin talletettavat tiedot myös siltä osin kuin hätäkeskus on ne luovuttanut 66 §:n 2 momentin nojalla;

2) tarkemmat tiedot suoritetuista toimenpiteistä ja niiden kohteesta sekä käytetyistä voimavaroista ja pelastustoiminnan tuloksellisuudesta siten kuin pelastustoimesta vastaava ministeriö määrää;

3) tiedot onnettomuustyyppistä ja onnettomuuden teknisistä yksityiskohdista sekä etenemisestä;

4) tiedot onnettomuuden aiheuttamista vahingoista; sekä

5) tiedot onnettomuuden syistä.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

68 §

Väestönsuojelun henkilörekisteri

Väestönsuojelutehtävistä tai niihin varautumisesta vastaava viranomaislainen, laitos tai yhteisö saa muodostaa väestönsuojeluyksikön ylläpitämistä varten henkilörekisterin yksikköön kuuluvista tai siihen varatuista henkilöistä. Rekisteriin saadaan merkitä nimen lisäksi henkilön syntymäaika, siviilisääty, ammatti, koulutus, osoite ja muut yhteystiedot sekä ajokorttia

ajokorttiluokkineen, työkykyä ja alaikäisten huoltoa koskevat tiedot.

Väestönsuojelun henkilörekisterissä olevat tiedot on tarkistettava vähintään viiden vuoden väliajoin merkinnän tekemisestä ja tarkistuksesta tai poistettava.

69 §

(Kuten HE)

70 §

Valvontarekisteri

Palotarkastusten toimittamista sekä rakennusten ja laitteiden käyttöturvallisuuden valvontaa varten saa kunnan pelastusviranomaislainen ylläpitää henkilörekisteriä, johon merkitään tiedot valvontakohteista sekä niiden omistajista tai haltijoista. Rekisterin muodostamisessa saadaan käyttää 36, 41 ja 52 §:n 2 momentin nojalla valvontaa varten saatuja tietoja.

Valvontarekisterissä olevat tiedot on tarkistettava palotarkastuksen yhteydessä tai muuten viimeistään viiden vuoden kuluessa merkinnän tekemisestä taikka poistettava. (Uusi 2 mom.)

13 luku

Pelastustoimen rahoitus, palkkiot ja korvaukset

71 §

(Kuten HE)

72 §

Pelastustoimintaa varten saadun avun korvaaminen

(1 mom. kuten HE)

Edellä 6 §:n 4 momentissa tarkoitettu virka-avusta mahdollisesti perittävästä korvauksesta virka-avun antaja sopii pelastusviranomaisen kanssa.

73 ja 74 §

(Kuten HE)

75 §

*Pelastustehtävän kustannusten korvaaminen
valtion varoista*

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Jos pelastustehtävän kustannukset ovat aiheutuneet maasto- tai metsäpalosta, joka on kokonaan tai enimmältä osin tapahtunut valtion omistamalla maalla, kunnan omavastuuraja on 2 momentista poiketen puoli prosenttia kuntien valtionosuuslain 7 §:ssä tarkoitetun kunnan laskennallisen verotulon ja siihen perustuvan taksauksen yhteismäärästä. (Uusi 3 mom.)

(4 mom. kuten HE:n 3 mom.)

76—79 §
(Kuten HE)

14 luku

Muutoksenhaku, pakkokeinot ja rangaistukset

80 §

Muutoksenhaku

Valtion viranomaisen tämän lain nojalla tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallintolainkäyttölain mukaisessa järjestyksessä valitetaan myös kunnan pelastusviranomaisen tämän lain 31 §:n 2 momentin, 37 §:n, 47 §:n 2 momentin, (poist.) sekä 78 §:n nojalla tekemästä päätöksestä sekä pelastustoiminnan johtajan 49 §:n 2 momentin nojalla tekemästä päätöksestä.

(2—4 mom. kuten HE)

81 §

Uhkasakko ja teettämisuhka

Jos joku ryhtyy toimiin tämän lain 9 tai 16 §:n, 23 §:n 2 momentin taikka 31, 37, 41, 56, 59

tai 60 §:n säännösten tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti taikka lyö laimin näihin perustuvan velvollisuutensa, voi pelastusviranomainen päätöksellään velvoittaa niskoittelijan määräjassa oikaisemaan sen, mitä on tehty tai lyöty laimin. Viranomaisen antamaa kieltoa tai määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

(2 mom. kuten HE)

82 ja 83 §
(Kuten HE)

15 luku

Erinäiset säännökset

84—87 §
(Kuten HE)

88 §

Norminantovaltuus

Pelastustoimesta vastaava ministeriö voi antaa tätä lakia täsmentäviä teknisiä ja täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä sen lisäksi, mitä edellä tässä laissa säädetään, (poist.) 9 §:ssä tarkoitetuista suunnitelmista, turvetuotantoaluiden paloturvallisuudesta, onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja torjumiseksi tässä laissa vaadittun kaluston ja laitteiden määrästä ja sijoituksesta, palotarkastuksen ja nuohouksen suorittamisesta, ilmanvaihtokanavien ja -laitteistojen puhdistamisesta (poist.) sekä 85 §:ssä tarkoitettuja tilastotietoista.

89 §
(Kuten HE)

16 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

90—95 §
(Kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää hallituksen tarkkaan seuraavan pelastustoimilain soveltamista ja toimivuutta sekä ryhtyvän seurannan edellyttämiin tarpeellisiin lainvalmistelu- ja muihin toimenpiteisiin.

Helsingissä 14 päivänä tammikuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Matti Väistö /kesk
vpj. Kaarina Dromberg /kok
jäs. Ulla Juurola /sd
Reijo Kallio /sd
Toimi Kankaanniemi /skl
Valto Koski /sd
Pehr Löf /r

Hannes Manninen /kesk
Tuija Pohjola /sd
Iivo Polvi /vas
Veijo Puhjo /va-r
Erkki Pulliainen /vihr
Aulis Ranta-Muotio /kesk.